

ADELE FASICK

Lasten ja nuorten lukemisharrastusta koskevasta tutkimuksesta Pohjois-Amerikassa¹

Fasick, Adele, Lasten ja nuorten lukemisharrastusta koskevasta tutkimuksesta Pohjois-Amerikassa [Current research on the reading interests of young people in North America]. Kirjastotiede ja informatiikka 5 (1): 12—18, 1986.

The article is a translation into Finnish of IFLA paper 84-READ-3-E presented in Chicago, August 1985. The paper first reviews methods used to obtain information about the reading interests of young people: questionnaires, interviews, diaries, library records, recollection of stories and content analysis. Each method has both advantages and disadvantages. Most studies have focused on the content areas of greatest interest to children and have reported that age and sex are two of the factors related to differences in reading interest. A few studies have looked at the ways in which format, literary style and psychological aspects of books for children affect their popularity. Future research should investigate *why* children prefer certain types of books rather than just which books they prefer.

Address: Faculty of Library and Information Science, University of Toronto, 140 St. George Street, Toronto, Ontario M5S 1A1, Canada.

Lukemistutkimus on pitkään muodostanut tärkeän säikeen pohjoisamerikkalaisessa kasvatus-tutkimuksessa. International Reading Association (IRA) julkaisee vuosittain katsauksen kasvatustieteilijöiden, psykologien, kirjastotieteilijöiden ja myös muiden tieteenalojen tutkijoiden edellisvuonna ilmestyneisiin tutkimuksiin. Viime aikoina kukin vuosikatsaus on käsittänyt yli tuhat tutkimusraporttia.

Lukemistutkimukset kattavat varsin laajan kentän. IRAn vuosikatsauksessa ne jaetaan viideksi osa-alueeksi:

1. Opettajain koulutus
2. Lukemisen sosiologia
3. Lukemisen fysiologia ja psykologia
4. Lukemisen opettaminen
5. Oppimisongelmaisten lukeminen

Lukemisen sosiologia ja psykologia ovat keskeisesti kirjastonhoitajien ja kirjastotieteilijöiden mielenkiinnon kohteita, muut tutkimukset käsit-

¹ Suom. Marjatta Okko

televät lähinnä kasvatusalaa kiinnostavia kysymyksiä. Tämän kirjoituksen tarkoituksena on tarkastella sitä antia, joka tuolla laajalla julkaisuotannolla on tarjottavana lasten lukemista ja sen tutkimuksesta kiinnostuneille.

Metodologiset kysymykset

Ennen tutkimuslöydösten tarkastelua on välttämättä pohdittava miten luotettavia itse tutkimukset ovat. Usimmiten niissä on käytetty metodologioita, joihin kuuluu lapsilta itseltään kysyminen. Koska usein on vaikeaa saada lapsia yleistämään suosimiaan kirjatyyppisiä, on kehitelty monia menetelmiä luotettavien vastausten saamiseksi. Jokaisella metodilla on etunsa ja varjopuolensa.

Pakollinen valinta

Paljon käytetty menetelmä on laatia kyselylomake, jossa luetellaan joukko kirjatyyppisiä; lapsia pyydetään asettamaan nämä tyypit suosituimmuusjärjestykseen. Lasten tulee siis päättää pitävätkö he eniten seikkailukertomuksista, runoista jne. Menetelmän heikkous on siinä, että tutkija valitsee kategoriat. Saattaahan olla esim. niin, että lapsi hakee kertomuksista humoristisia juonteita eikä siis ollenkaan valitse luettavaansa sillä perusteella, että se sisältää esim. seikkailuja tai urheilua. Lapsi saattaa valita luettavansa myös kirjan päähenkilön iän tai sukupuolen perusteella. Esiluokitettussa genrelistassa ei ole sijaa tällaisille laadullisille vaatimuksille.

Haastattelu

Jotkut tutkijat ovat haastatelleet lapsia ja kysyneet mistä lukemistaan kirjoista he erityisesti pitävät tai on kysytty minkälaisista kirjoista he pitävät. Näin meneteltäessä saadaan lapsilta enemmän itsenäisiä kannanottoja, joista on hyötyä kirjojen tyypittelyssä. Haastattelu on kuitenkin aikaavievää ja siksi näytteen koko jää usein kovin pieneksi. Sekin vaara on olemassa, että haastattelija pelkällä läsnäolollaan vaikuttaa vastauksiin, koska lapsi muodostaa oman käsityksensä siitä, millaisia vastauksia haastattelijaa odottaa eli lapsi pyrkii antamaan hyväksyttäväksi arvioimiaan vastauksia.

Päiväkirjat

Monissa tutkimuksissa lapset ovat pitäneet päiväkirjaa tai merkinneet muulla tavalla muistiin lukemansa kirjat ja ajatuksia niistä. Tämän me-

netelmän etuna on, että lapsi valitsee luettavansa itsenäisesti eikä tutkijan etukäteislukitus ohjaa valintaa. Ellei lapsi voi valita luettavaansa laajasta ja monipuolisesta valikoimasta ja ellei päiväkirjan käsittämä ajanjakso ole niin pitkä, että tutkimusjoukon jokaisella lapsella on ollut mahdollisuus saada mikä tahansa tutkimusjoukkoon sisältyvä kirja luettavaksi, tutkimuksen aineisto voi jäädä vajaaksi. Myös epätäydellisten tai huolimattomien päiväkirjojen ongelma vaatii huomiota. Päiväkirjamenetelmä sopii vain, kun tutkimusjoukon lapset ovat jo varttuneet tekemään muistiinpanoja ja saattamaan ajatuksensa vaivatta kirjalliseen muotoon.

Kirjastotiedot

Kirjastojen lainaustietojen käytön etuna on, että tiedot kuvaavat lasten »tekoja» eli ilmaisevat mitä kirjoja he tosiasiallisesti ovat lainanneet. Tämän menetelmän ongelmana on kussakin kirjastossa tarjona olevien kirjojen määrän rajallisuus. Koska osa kirjoista on lainassa — mikä milloinkin — ei ole mahdollista tietää, mitä lapsi olisi valinnut, jos tarjona oleva kokoelma lainauskerralla olisi ollut toisenlainen. Myös tässä menetelmässä hankaluutta syntyy kirjojen genreluokituksista. Kirjalaina voidaan rekisteröidä esim. seikkailukertomuksen valinnaksi, vaikka lapsi itseasiassa on saattanut valita kirjan vaikkapa siksi, että tapahtumien ympäristönä on Kiina tai siksi, että lapsi on aiemmin lukenut saman kirjailijan kirjoja. Valinnan peruste ei selviä kirjastotiedoista.

Valinta valikoimasta

Eräissä tutkimuksissa lapsia on pyydetty valitsemaan luettavaa tutkijan laatimasta kirjavalikoimasta. Tätä menetelmää on käytetty tutkitessa tiettyjen tekijöiden vaikutusta lukemisharrastukseen. Valikoima on saatettu laatia esim. siten, että eri kertomusten henkilöiden etniset taustat ovat erilaisia; tarkoituksena on ollut selvittää suosivatko lapset kenties kirjoja, joissa kerrotaan heidän omaan rotuunsa kuuluvista henkilöistä. Vaikka menetelmä saattaa olla sopiva selvittäessä tämäntyyppisen tarjonnan muuntelun vaikutuksia, valikoimat ovat kuitenkin luettavaksi valinnan kannalta täysin keinotekoisia.

Useimmissa tutkimuksissa on todettu, että lasten kiinnostukseen kertomuksista ei vaikuta se edustavatko henkilöt valkoista keskiluokkaa vai mustaa alempaa sosiaaliluokkaa. Muunlaisessa tutkimusasetelmassa päähenkilön rotu saattaa silti vaikuttaa lapsen kirjavalintaan. Todellisessa

elämässä kirjat valitaan monien eri tekijöiden perusteella eikä ole olemassa kahta täysin samanaista kertomusta, joissa vain henkilöiden rotu olisi toinen.

Mielenkiintoiset tapahtumat

Joissakin tutkimuksissa lapsia on pyydetty kertomaan mitkä tapahtumat he muistavat lukemistaan tai heille luetuista tietyistä kertomuksista. Näitä muistettuja tapahtumia analysoidaan tarkoituksena löytää suurelle lapsiryhmälle yhteisiä piirteitä, jos niitä ylipäättään voidaan löytää.

Kertomusten muistelu

Edellisen sukulaismenetelmä on pyytää lapsia kertomaan mielikertomuksista ja -kirjoista tai mielikirjailijoistaan. Muistelut analysoidaan ja ryhmitetään suosittujen genrejen, kirjojen ja kirjailijoiden luetteloiksi. Tällaisen tutkimuksen käyttökelpoisuus on kiinni siitä, onko näytteenä käytettävissä suuri joukko lapsia, jotka ovat voineet valita luettavansa laajasta ja monipuolisesta kirjatarjonnasta.

Sisällön analyysi

Useissa tuoreissa tutkimuksissa on analysoitu lasten suosikkikirjojen sisältöjä sen selvittämiseksi mitkä tekijät vaikuttavat suosioon, mitkä suosiota jäämiseen. Kun muuttujat valitaan huolella suhteuttaen ne johonkin teoriaan kuten lasten psykologiseen kehitykseen, tällainen tutkimus valottaa monen kirjan perusviejätystä. Sisällön analyysi on tietenkin aikaa vievää työtä ja se edellyttää käytettyjen muuttujien perusteellista ja huolellista valintaa.

Muita metodologisia pulmia

Monissa edellä esitellyissä metodeissa ei tehdä mitään eroa eri kirjojen kiintoisuuden ja itse lukemiskiinnostuksen välillä. Niinpä lapset saattavat sanoa pitävänsä enemmän seikkailu- kuin urheilukertomuksista, vaikka he itseasiassa eivät ole innostuneita lukemaan kumpiakaan. Luettavan suosituimmuus ilman kytkeä lukemisharrastukseen on liki tarkoituksetonta tietoa. Tutkimuksia, joissa on käsitelty myös lukemisharrastuksen syvyyttä, on kovin vähän. Mitä mieltä on sen tietämisessä, minkä tyyppistä luettavaa lapset suosivat, jos he tosiasiassa eivät tartu kirjaan vapaaehtoisesti lukeakseen sen?

Huolimatta metodologisista ongelmista monet tutkimukset antavat viitteitä lukemisharrastuksen nykytilasta Pohjois-Amerikassa. Seuraavas-

sa otetaan lähitarkasteluun lukemisen sisältöalueet, kirjan asu, kirjallinen tyyli ja lukemiseen vaikuttavat psykologiset tekijät.

Sisältöalueet

Ikä vaikuttaa eniten lukemisharrastuksessa ilmeneviin eroihin: Pienet lapset valitsevat erilaisia kirjoja kuin isommat lapset ja nuoret. Ero ei koske vain helppolukuisuutta, vaan iän mukana aletaan suosia myös uusia sisältöalueita. Niinpä Bardin ja Leiden (1980) Hawaiiilla tekemä tutkimus osoittaa selvästi, että todellista elämää kuvaavan kirjallisuuden lukeminen lisääntyy ja kuvitteellisen vähenee koulun luokkatason kohoamisen myötä. Viidesluokkalaisilla realistisen kirjallisuuden lukeminen nousee vallitsevaksi.

Paljon on tutkittu millaisia kirjoja pikkulapset valitsevat. Abrahamson ja Shannon (1983) analysoivat 50 pikkulasten suosikeiksi arvioitua kuvitettua kirjaa ja löysivät useita suosioon vaikuttavia tekijöitä.

1. Pikkulapset pitävät kirjoista, joissa päähenkilö joutuu ongelmatilanteeseen ja hakee ratkaisua;
2. he pitävät episodeina etenevästä juonesta, joka paljastaa asiat tapahtuma tapahtumalta;
3. he pitävät juonesta, joka joko keskittyy henkilöihin, jotka ovat jostain asiasta eri mieltä tai jotka kokevat samat asiat täysin eri tavoin;
4. he suosivat satutarinoita (*fantasy*), kertomuksia todellisesta elämästä ja kansansatuja, tässä järjestyksessä;
5. heidän suosikkikirjoissaan esiintyy usein eläimiä, joilla on inhimillisiä ominaisuuksia;
6. he valitsevat hauskoja kirjoja — hauskuus on henkilöhahmoissa tai tilanteissa;
7. Tomie DePaola oli kirjailija-kuvittaja, jonka kirjoja lapset valitsivat useimmin.

Grover (1976) tutki vähän vanhempaa ikäryhmää, toisluokkalaisia, analysoimalla 20 näiden lasten paljon lainaaman kirjan ja 20 vähän lainaaman kirjan sisältöjä. Osoittautui, että lainatuissa kirjoissa kuvataan kielteisiä tunteita tosielämän tilanteissa. Suositut kirjat osoittautuivat helppolukuisemmiksi kuin vähän luetut, joskin pojat näyttivät valitsevan jonkin verran vaikealukuisempia kirjoja kuin tytöt. Kouluum tultuaan lapset alkavat lukea enemmän kirjoja, joissa kertomukset liikkuvat todellisissa maailmassa ja myös kertovat todellisista asioista.

Eniten näyttää tutkitun keskiluokkia käyviä

Taulukko 1. Suosituimmat lastenkirjojen tyyppit.

Ashley (Kanada 1972) Luokat 4—7	Summer & Lukasevich (Kanada 1983) Luokat 5—7	Bird (Englanti 1981) 11—14 -vuotiaat
1. Salapoliisijutut	Salapoliisijutut	Lystikkäät jutut
2. Seikkailukertomukset	Seikkailukertomukset	Salapoliisijutut
3. Kummitusjutut	Urheilutarinat (pojat) Saturomaanit (tytöt)	Kummitusjutut
4. Sarjakuvat	Saturomaanit (pojat) Romanttiset kertomukset (tytöt)	Seikkailukertomukset
5. Hevostarinat	Tieteiskirjat (pojat) Huumori (tytöt)	Kertomukset teini-ikäisistä

lapsia. Ashley (1972) laaja ja huolellinen tutkimus Brittiläisessä Kolumbiassa antaa hyvän perustan, johon myöhempiä tuloksia voidaan verrata.

Ashley totesi, että kaikkien 4—7-luokkalaisten, sekä tyttöjen että poikien suosikkeja olivat salapoliisijutut (*mysteries*) ja seikkailukertomukset. Summers ja Lukasevich (1983) tutkivat kolmessa kanadalaisessa kaupungissa 5—7-luokkalaisten poikien ja tyttöjen lukemisharrastusta ja saivat samanlaisen tuloksen kuin Ashley. Urheilukertomukset ja saturomaanit (*fantasy*) tulivat myös selvästi esiin. Ashley ei kuitenkaan käyttänyt saturomaanien kategorioita, joten ei ole mahdollista tietää miten tämä kirjaryhmä olisi menestynyt v. 1971. (Taul. 1)

Lasten suosimat kertomustyypit ovat varsin pysyviä. Sitä osoittaa Birdin (1982) Englannissa tekemä tutkimus 11—14-vuotiaitten suosikkilukemisesta. Neljä huippukategoriaa olivat: lystikkäät kertomukset, salapoliisijutut, kummitus-(kauhu)jutut ja seikkailukertomukset. (Taul. 1)

Tulokset eivät hämmästyttäneet ketään lasten kirjastonkäyttöä seurannutta kirjastonhoitajaa. Tärkeämpää olisikin valottaa niitä syitä, jotka saavat lapset suosimaan tiettyjä kirjallisuustyyppisiä. Summer ja Lukasevich (emt.) saivat esiin joukon luettavan valintaan vaikuttavia tekijöitä. Kiihottavat teemat kuten vaara, järkyttävät tapahtumat, toiminta, hirviöt, myytit, haltijat, toisena henkilönä esiintyminen, kummitukset, salaisuudet, salapoliisit ja jännitys olivat sekä tytöille että pojille keskeisiä sisältöjä lukemisessa. Kaikki latautuivat faktorianalysissä faktorille I. Tulosta taustoittava ulottuvuus on se, että monet lapset lukevat kirjoja jännityksen ja kiihokituksen vuoksi. Jos lapset jännittävyttä hakiesaan valitsevat seikkailukertomuksia ja salapo-

liisijuttuja, voivat toki saturomaanit tai jännittävät historialliset romaanit tyydyttää heitä yhtä hyvin. On siis tärkeää tutkia ilmaistuja valinnan syitä eikä vain tyytyä hyväksymään ne sellaisenaan.

Yhä uudestaan tutkijat ovat havainneet, että tyttöjen ja poikien lukemisharrastuksessa on eroja. Vaikka käsitykset kirjojen soveltuvuudesta eri sukupuolien luettavaksi ovat muuttuneet viime vuosina, erot eivät ole tasahtuneet paljoakaan. Tosin on näyttöä siitä, että tytöt ovat ruvenneet lukemaan entistä enemmän urheilukertomuksia.

Taulukko 2. Suosituimmat kirjat luokkatason mukaan (Ashley 1972)

Luokkataso	Pojat	Tytöt
4	Seikkailukertomukset	Hevostarinat
5	Urheilutarinat	Salapoliisijutut
6	»Kovis»kertomukset	»Neiti etsivä»
7	Urheilutarinat ja seikkailukertomukset	Romanttiset kertomukset

Mielenkiintoisin Ashley sukupuolten välistä eroa koskevista löydöksistä (Taul. 2) oli, että 4—7-luokkalaiset pojat yhtäpitävästi pitivät vähiten rakkauskertomuksista kun taas tytöt eivät pitäneet sotakirjoista. Eräänlaista polarisoitumista kuvaa se, että sotakirjat sisältyivät 5—6-luokkien poikien neljän suosituimman tyyppin ryhmään, kun taas rakkauskertomukset nousivat 7-luokan tyttöjen suosituimmaksi lukemiseksi. Tämä houkuttelee spekuloidaan, että kiinnostuksen puute toisaalta sota- ja toisaalta rakkauskirjoihin johtuu siitä, että päähenkilöt ovat

toista sukupuolta, sotasankarit miehiä ja romansseissa sankarittaret päähenkilöitä. On välttämättä pohdittava johtuvatko nämä lukemisharrastuksen erot synnynnäisistä, joistakin psykologisista peruseroista vai ovatko tytöt ja pojat sosiaalisuuteen suosimaan tiettyjä aineistoja, siis käsittämään eri tyypit sopiviksi jommankumman sukupuolen lukemistoiksi.

Birdillä (1982) on kenties näkemyksellisin tulokinta lukemisen eroista. Hänen mukaansa tytöt ja pojat tulkitsevat »todellisuutta» hiukan eri tavalla. Olennaisin ero näyttää olevan siinä, että tytöillä todellisuus liittyy ihmisiin, pojilla sen sijaan asioihin tai tapahtumiin. Englantilaislapsia koskeneessa tutkimuksessa sekä pojat että tytöt sanoivat pitävänsä kirjoista, jotka olivat jossakin mielessä »todellisia» eivätkä johtaneet heitä harhaan kuvatessaan miten maailma toimii, mutta tytöt hakivat todellisia henkilöihahmoja, joiden motiivit ja toiminta olivat uskottavia, kun taas pojat kiinnittivät huomion uskottavilta tuntuviin kertomuksen kulkuihin.

Asu

Kirjojen asusta ei tutkimuksissa kysytä yhtä usein kuin niiden sisällöstä, mutta on paljon viitteitä siitä, että asulla on tärkeä osa lasten kirjojen valinnassa. Kuvien ja tekstin määräsuhdeet vaikuttavat kirjojen suosioon. Nuorimmat lukijat tahtovat enemmän kuvia kuin vanhemmat, mutta myös ikäryhmittäin ne kirjat pyrkivät olemaan suosituimpia, joissa kuva/teksti -suhde on suuri.

Kuvista tärkein on kansikuva. Birdin tutkimuksen mukaan useimmat lapset toivoivat kansikuvan kertovan mistä kirjassa on kyse. Kansi, jossa on vain kirjoitusta tai mitäänsanomaton kuva, ei anna lapselle sellaista tietoa, joka ohjaisi hänet valitsemaan kirjan luettavaksi. Kirjasta ei tule suosittua.

Myös kirjan pituus vaikuttaa suosioon. Monet lapset suosivat kirjoja, jotka saa luetuksi parilla, kolmella istumalla, muutamassa päivässä mieluummin kuin muutamassa viikossa. Useimmille lapsille, jopa keskiluokkia käyville, on vaikeaa muistaa juonen yksityiskohdat, jos kirjan lukeminen kestää pitkään.

Lapset käyttävät myös kirjasinkokoa kirjavallinnan kriteerinä. Liian pieni kirjasinkoko on luotaantyöntävää. Englantilaislapset kertoivat vilkaisevansa ensin kirjan alkulukuja nähdäkseen onko siinä pitkiä tekstimöykkyjä. Jos niitä on, he hylkäävät kirjan liian ikävyyttävänä ja turhia kuvauksia sisältävänä. Tekstin käsittely dialogina taas lisää suosiota.

Evidenssi sidotun tai nidotun kirjan suosiosta

on ristiriitaista. Monet tutkijat ovat päätyneet käsitykseen, että lapset pitävät pehmeäkantisista kirjoista enemmän kuin kovakantisista; yhtä monet ovat osoittaneet, ettei asulla ole paljoa merkitystä.

Kirjallinen tyyli

Lasten väitetään olevan varsin valikoimattomia kirjallisen tyylin suhteen. Asiaa on testattu pyytämällä lapsia osoittamaan tekstinäytteistä saman kirjailijan kirjoituksia. Osoittautui, että alle teini-ikäiset eivät kyenneet erottamaan tyylejä, vaan ryhmittivät katkelmat vain teeman tai sisällön perusteella (Gardner ja Lohman 1975). Saattaa kuitenkin olla niin, että kyvyttömyys tunnistaa eroja kirjallisessa tyyliässä ei ole samaa kuin kyvyttömyys tajuta tyylejä. Monet tyylliseikat näyttävät näet liittyvän siihen, että lapset valitsevat tiettyjä kirjoja.

Luettavuuden on osoitettu liittyvän kirjojen suosioon, näin mm. Groverin (1976) tutkimuksessa, jossa osoitettiin helppolukuisuuden edistävän kirjan suosiota toisluokkalaisten keskuudessa. Palkittujen lasten ja nuorten kirjojen, erityisesti Newbery-palkinnon saaneiden kirjojen vertailu paljon luettuihin suosikkikirjoihin osoittaa, että palkittujen kirjojen luettavuustaso on selvästi vaativampi. Vaivatta luettavat kirjat ovat yleensä suosittuja.

Myös sellaisilla seikoilla kuin lauserakenteella, sanastolla ja kielikuvien käytöllä voi olla vaikutusta lasten kirjavalintoihin. Mavis Cariou on Toronton yliopistossa vastikään saanut päätökseen vertailevan tutkimuksen kolmesta kirjaryhmästä — Newbery-palkinnon saaneet, lasten valitsevat suosikkikirjat ja kirjasarjat kuten *Nancy Drew*¹. Selvitellessään näiden kirjojen kielellisiä eroja hän havaitsi, että lasten suositit poikkesivat merkittävästi ja yhdenmukaisesti Newbery-kirjoista jokaisen syntaksi- ja metafooramuttujan suhteen ainoana poikkeuksena adjektiivien määrä. Newbery-kirjoissa on enemmän sivulauseita, pitempiä ja monimutkaisempia virkkeitä ja enemmän kuvakieltä. Näyttäisi siis siltä, että keskiluokkia käyvät lapset suosivat kirjoja, joissa kielirakenteet ovat yksinkertaisempia ja metafooran käyttö vähäisempää kuin kirjoissa, jotka aikuiset valitsevat kirjallisen tyylin vuoksi. Siitä ei ole tietoa onko Newbery-kirjojen sisältökin vaikeammin omaksuttavaa ja jos on, niin mikä vaikutus sillä on lasten valintoihin.

¹ Suomennettu. Carolyn Keene (oik. Harriet Stratemayer-Adams), *Neiti etsivä*. Tammi

Cariou (1985) arvioi, että herkät aiheet, erittäin yksilölliset henkilöahmot ja monimutkaiset juonet ovat hyvinkin saattaneet vaatia syntaktisia rakenteita, jotka tiivistävät ajatukset niin, että kieli johdattaa lukijan tajuamaan niiden välisiä uusia suhteita. Sovinnaisuutensa ja kaavamaisuutensa vuoksi sarjakirjat ovat Newbery-kirjoja ja lasten suosikkeja selvästi epätodennäköisempiä uusien käsitteiden ja herkkien aiheiden tulkkeja. Etsiessään yksinkertaista, selkeää tyyliä monet kirjoittajat ovat luopuneet henkilöiden, juonen ja aiheen moniaineksisuudesta. Ajan mittaan tämä menettely voi tuhota hyvän tarkoituksen kääntämällä lasten kiinnostuksen kokonaan pois lukemisesta. Kirjat, jotka eivät tarjoa haasteita eivätkä uusia oivalluksia, eivät kykene ylläpitämään lasten mielenkiintoa kovin pitkään.

Psykologian näkökulma

Kirjojen lukemisen psykologinen merkitys lapsille on lukemistutkimuksen ehkä laiminlyödyin alue. Bruno Bettelheim on kiinnittänyt huomiota siihen, miten tärkeää on kytkeä lapsen syvät tarpeet kertomuksiin ja kirjoihin. Ihmisen keskeinen tehtävä on löytää elämälle tarkoitus, hän kirjoittaa ja jatkaa, että löytääkseen syvemmän tarkoituksen hänen tulee kyetä ylittämään itsekkeisen olemassaolonsa kapeat rajat ja uskomaan, että hänellä on merkityksellistä annettavaa elämälle, ellei juuri nyt niin ainakin tulevaisuudessa. Kritisoidessaan nykyisiä lasten ja nuorten kirjoja Bettelheim (1975, s. 4) mainitsee, että niiden pahin piirre on se, että ne petkuttavat lapselta sen, mikä tämän tulisi kirjallisuuden kokemisesta hyötyä, nimittäin sen syvemmän tarkoituksen saavuttamisen, johon hän kulloisessakin kehitysvaiheessaan voi yltää.

Norma Schlager, joka tutkimustyössään yhdistää lastenkirjallisuuden ja kehityspsykologian asiantuntemuksen, on yrittänyt selvittää miksi lapset valitsevat sekä *Nancy Drew*'n että *Tom Sawyerin* suosikkikirjoiksi, vaikka ne ovat kirjallisen laadun puolesta täysin erilaisia. Hän on päätenyt käsitykseen, että lapsi ei valitse kirjallisuutta millään erityisellä tietoisuuden tasolla, vaan valinta kytkeytyy lapsen kehitystasoon (Schlager 1978).

Schlager (emt.) koetteli tulkintaansa tutkimalla suosituinta ja hyljeksityintä Newbery-palkinnon saanutta kirjaa. *Island of the Blue Dolphins*² on hänen nähdäkseen saavuttanut lasten suosion siksi, että kirja käsittelee nuoren tarvetta päteä perheen antaman turvan ulkopuolella. Sankaritar Karena on joutunut fyysisesti erilleen heimos-

taan. Hän selviytyy vaaroista huolimatta eikä menetä moraalista ryhtiään. Vaikka hänen itsenäistymisensä tapahtuu paljon ankarammin kuin nuorella yleensä, hänen tapansa kohdata vaikeudet on syvästi merkityksellinen jokaiselle lapselle vahvistaessaan tämän kykyä itsenäistyä.

»Sinisten delfiinien saaren» vastakohta on vähiten suosiota saanut Newbery-kirja *Dobry*³, joka kertoo taiteilijaksi haluavasta pojasta. Kertomuksen alkupuolella sankari on pikkulapsi; loppujakson nuorukaisikään hän hypähtää kuin loikaten. Kumpainkaan vaihe ei puhuttele 7—12-vuotiasta lukijaa, jolle kirja on tarkoitettu, koska tämä lukija ei kykene suhteuttamaan niitä omaan elämäänsä.

Seikkailukirjojen ja salapoliisijuttujen suosio saattaa johtua siitä, että niissä kerrotaan itsenäistä lapsista, jotka ratkaisevat ongelmia ja toimivat pulma- tai hätätilanteissa ilman aikuisten apua. Jännittävyytensä lisäksi nämä kirjat antavat lapselle sijaiselämyksiä itsenäisyydestä ja tapahtumien hallitsemisesta.

Tulevaisuuden näkymiä

Miten hyödyllisiä lukemistutkimukset ovat olleet kirjastonhoitajille? Vaikka ne ovat tuoneet esiin minkälaiset kirjat viehättävät lapsia eniten, ne eivät ole paljastaneet paljoakaan viehätöksen syistä. Sen sijaan, että laativat pitkiä listoja lasten valitsemista kirjoista, tutkijat voisivat käyttää enemmän aikaa sen tutkailuun miksi lapset valitsevat juuri niitä luettavaksi. Ne muutammat tutkimukset, joissa on yritetty suhteuttaa kehityspsykologiaa lukemisharrastukseen ovat antaneet alustavaa tietoa siitä miksi lapset suosivat joitakin kirjoja enemmän kuin muita. Tarkempi tieto auttaisi kirjoittajia, kustantajia ja kirjastonhoitajia saattamaan lasten käsiin kirjoja, joita nämä ymmärtävät ja jotka herättävät heissä syvää vastakaikua.

Tarvitsemme teoreettisesti paremmin perusteltuja tutkimusmenetelmiä, joiden avulla pystytään tutkimaan miksi lapset pitävät tai eivät pidä lukemastaan. Pienten ryhmien syvähaastattelut saattavat tuottaa enemmän tietoa kuin mitä on voitu koota laajoissa kyselytutkimuksissa. Kirjastotieteilijöiden tulisi työskennellä yhdessä psykologien ja opettajien kanssa, koska he saattavat antaa johtolankoja sen ymmärtämiseen, mikä tiettyjen kirjojen syvempi merkitys on lapselle.

² Suomennettu. Scott O'Dell, *Sinisten delfiinien saari*; Tyttöromaani. Suom. Maija Tikka. Weilin & Göös 1965. (Palkittu 1961)

³ Ei suomennettu. Tekijä Monica Shannon. (Palkittu 1935)

Samaan aikaan kun lasten lukemisharrastuksen tutkimus jatkuu on kirjastoissa varottava rakentamasta kokoelmia suosikkilistojen perusteella. Jokainen lukija on yksilö omine makuineen ja mielenkiinnon alueineen. Jotkin kirjat, jotka eivät viehätä lasten enemmistöä, saattavat olla jollekin vähemmistölle arvokkaita ja rakkaita. Myös näiden kirjojen tulee olla ystävilleen tarjona.

Hyväksytty julkaistavaksi 5. 3. 1985

Lähdeluettelo

- Abrahamson, Richard F. and Shannon, Patrick, A Plot Structure Analysis of Favorite Picture Books. *Reading Teacher* vol. 37 (1983) 44—48.
- Ashley, L. F., Children's Reading in the 1970's. McClelland & Stewart, 1972.

- Bard, Therese Bissen and Leide, John, Reading Interests of Elementary School Children in Hawaii as Indicated by School Library Circulation Records. ALSC Research Forum paper. ALA Conference, 1980.
- Bettelheim, Bruno, *The Uses of Enchantment*. Random House, 1975.
- Bird, Jean, *Young Teenage Reading Habits: A Study of the Bookmaster Scheme*. British Library, 1982.
- Cariou, Mavis, *Language Differences in Three Groups of Novels*. (Julkaisematon)
- Gardner, Howard and Lohmen, W., Children's Sensitivity to Literary Styles. *Merrill-Palmer Quarterly* vol. 21 (1975) 122—123.
- Grover, Robert, *The Relationship of Readability, Content, Illustrations, and Other Format Elements to the Library Book Preferences of Second Grade Children*. Ph.D.diss., Indiana Univ., 1976.
- Schlager, Norma, *Predicting Children's Choices in Literature: A Development Approach*. *Children's Literature in Education* vol. 9 (1978), p. 137.
- Summers, E G. and Lukasevich, A, *Reading Preferences of Intermediate-Grade Children in Relations to Sex, Community, and Maturation (Grade Level) — a Canadian Perspective*. *Reading Research Quarterly* vol. 18 (1983) 347—360.

Ohjeita kirjoittajille:

Kirjastotiede ja informatiikka julkaisee oman oppiaineensa ja siihen läheisesti liittyvien tieteenalojen kirjoituksia: (1) artikkeleita, (2) katsauksia, (3) haastatteluja, (4) keskustelua, (5) raportteja, (6) kirjallisuus-esittelyjä ja -arviointeja sekä (7) Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistyksen toimintaa esitteleviä kirjoituksia.

Laajempien kirjoitusten (1–3) alkuun sijoitetaan lyhyt englannin kielinen tiivistelmä (abstrakti).

Kirjoitukset tarjotaan kahtena kappaleena toimitukselle julkaistavaksi. Ne on kirjoitettava koneella yhdelle puolelle liuskaa ns. »kolmosvälikkeellä» (noin 30 riviä per liuska) jättämällä kullekin sivulle leveä marginaali. Kirjoitusten on oltava lopullisessa puhtaaksikirjoitetussa asussaan.

Kirjallisuusluettelon laadinnassa pyydetään käyttämään seuraavaa kaavaa:

- *Esimerkkinä kirja:* Rózsa, György, *Scientific information and society*. Mouton, The Hague, 1973.
- *Esimerkkinä aikakauslehtiartikkeli:* Inhaber, H. & Alvo, M., *World science as an input-output system*. *Scientometrics*. 1 (1): 43–64. 1978. (Jos vuosikertaa ei mainittu, ensimmäiseksi vuosiluku.)

Ennen kirjoitusten painattamista kirjoittajille lähetetään yksi oikovedos, joka on korjattuna palautettava mahdollisimman pian toimittajalle. Kaikista yhteyksistä kirjapainoon vastaa toimitus.

Tekijät vastaavat kirjoitustensa tieteellisestä sisällöstä.